De Levende Natuur 7 (8):153-157 (1902)

OCTOBER 1902. AFLEVERING 8.

DE LEVENDE NATUUR

REDACTIE:

E. HEIMANS EN JAC. P. THIJSSE.

ADRES DER REDACTIE: ROZENGRACHT 63.

UITGAVE VAN:

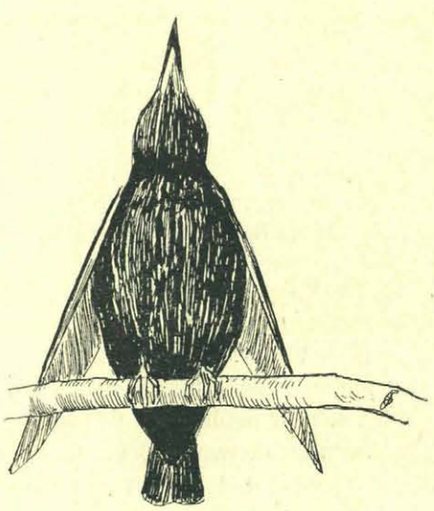
W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

SPREEUWEN.

We hadden achter onzen tuin een groote schuur staan, met een hoog dak van roode pannen. Als ik achter mijn pereboomen aan 't schoffelen was, keek ik vlak langs die pannenwoestijn, rij aan rij zich naar boven versmallend tot waar de sekuur vastgemetselde vorsten afstaken tegen de blauwe lucht. Maar de andere pannen lagen los en slordig en lieten hier en daar de steunlatten zien, steunlatten, niet alleen voor de pannen, maar ook voor de tallooze nesten van de spreeuwen, die daar hun verblijf hielden van April tot Augustus.

Ik hield veel van die spreeuwen, al aten ze ook ieder jaar mijn kerseboom leeg; die kersen waren toch bitter. Doch al waren ze zoet geweest, het is wel een boom vol kersen waard, om die vroolijke gasten altijd om je heen te hebben en om van hen te leeren die groote, uitbundige vreugde bij het weerkeeren van de lente. Februari is langzaam doorgesukkeld met afwisseling van harde vorst en bedriegelijke dooi; de sneeuwklokjes hebben sinds eind Januari den moed er in gehouden, de elzen hebben van tijd tot tijd gestoven en het eerste speenkruidsterretje schittert aarzelend tegen een beschutten zuidwal. Leeuweriken morrelen tusschen het bleekgroene gras, een enkele meeuw vliegt over met een zwarten band om den nek; op een zonnigen middag fladderen een paar kleine vosjes rond, terwijl in 't morgenuur de merel enkele tonen voegt bij het allengs drukker wordende lied van heggemusch en winterkoning. Het is het aandringen van den lentestroom tegen den nog altijd weerstand biedenden winterdam. Maar eindelijk moet hij bezwijken

en dan gaat de lentebeweging onweerstaanbaar, al is het dan ook niet ongehinderd, haar gang.

Dan komt op eens een geurige morgen, waarop alle daknokken vol zitten met jubelende spreeuwen. Het is een uitbarsting van vroolijkheid en welbe-

De Levende Natuur 7 (8):153-157 (1902)

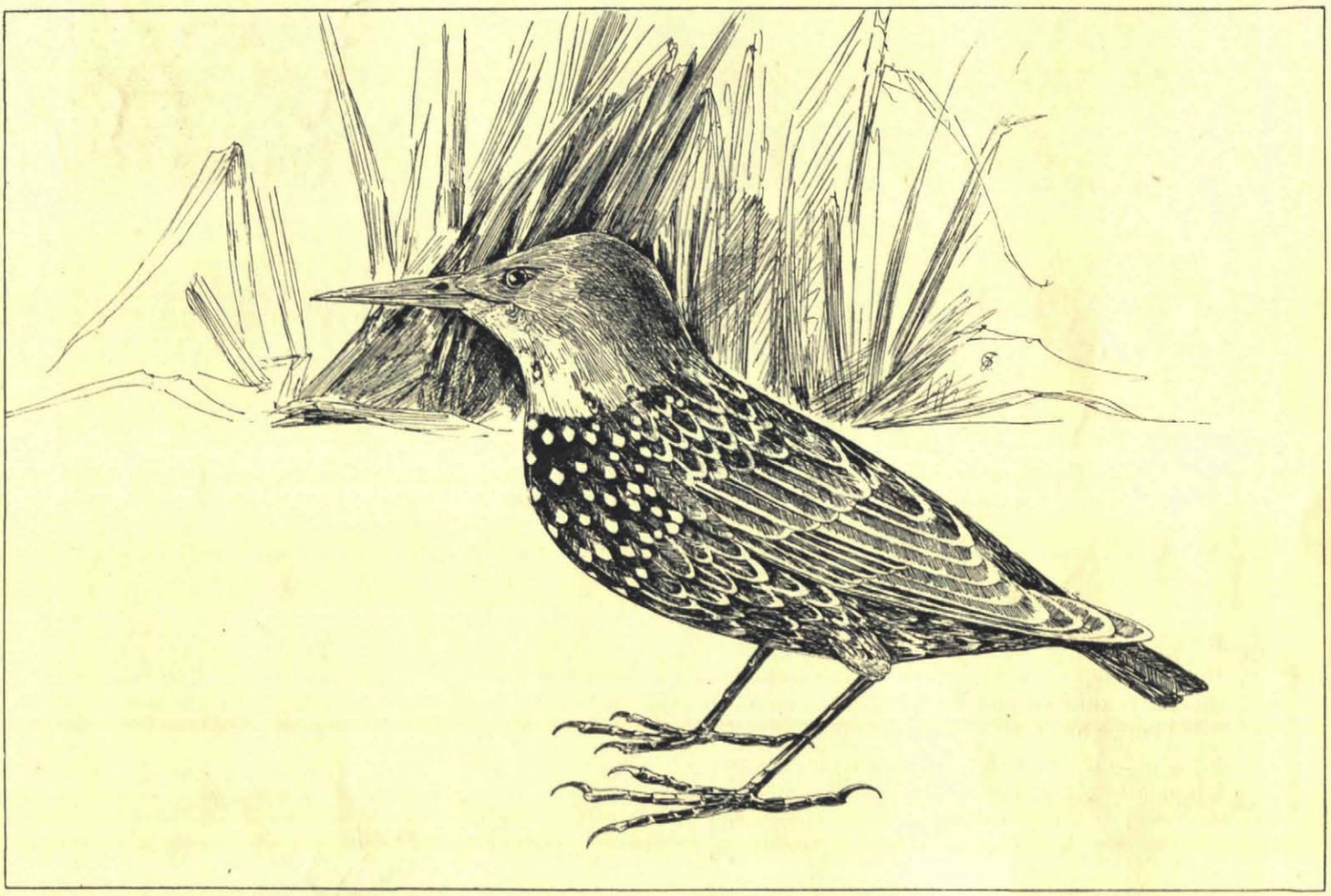
hagen, zonder wedergade in de heele vogelwereld. Als vuurpijlen stijgen de fluitende jubeltonen omhoog, wegklinkend in de verte, malsch en fijn als het jonge Aprilgras. Het is de eenige muzikale toon misschien, die de spreeuw naar waarheid zijn eigen noemen mag, maar dan ook onverbeterlijk en onnavolgbaar. Doch bij één toon kan het vroolijke dier het niet laten en er komen allerlei geluiden en gebaren bij, die den virtuoos verlagen tot „specialiteit." Maar de medegevoelende natuurvriend waardeert toch ook deze ernstige pogingen, om uiting te geven aan een groote vreugde. De snakerijen komen later in het jaar.

Waar komen die voorjaarsspreeuwen vandaan? Gedurende den winter hebben wij wel kleine troepjes zien rondzwerven in de weilanden, maar er zijn er nu zooveel, dat we al dadelijk tot de gevolgtrekking moeten komen, dat deze zangers moeten komen uit „het warme land." Inderdaad is dit het geval, de groote massa der spreeuwen brengt den winter door langs de kusten van den Atlantischen Oceaan, van Ierland tot Portugal; terwijl zelfs een aanzienlijk aantal het zwarte werelddeel betrekken de winterbeesten naar een eigen tehuis getrokken, dat verder naar het Oosten ligt.

We staan hier weer voor een oude kwestie. Zijn de spreeuwen, die wij 's winters in de weilanden zien Nederlanders of niet? Let eens op, of ge dezen winter op uw voederplank soms spreeuwen krijgt, die op de een of andere manier kenbaar zijn (witte veer in de vlerk of op de kop, manke poot, scheeve staart) en probeer na te gaan, of die in Februari of Maart nog in de buurt zijn. Voor roodborstjes, merels, winterkoninkjes geldt dezelfde opmerking.

Het duurt wel eenige weken, eer het spreeuwengezelschap opbreekt, om bij paren hun weg te zoeken

Ik heb er altijd aardigheid in, om te zien, hoe in de eerste voorjaarsdagen de winterspreeuwen zich op een afstand houden. 't Is, alsof ze zich te goed, te gehard achten, om met die verwijfde klantjes uit het Zuiden om te gaan. Zij blijven bij elkander en hun troep zingt in een eigen boom, waaruit ze vreemde indringers luid kwetterend verjagen. Maar na een dag of tien schijnt men gefraterniseerd te hebben, er is in de spreeuwenwereld niet meer ruzie dan gewoonlijk. Misschien ook zijn

Jonge Spreeuw, in overgang tot volwassen kleed (Augustus van zijn eerste levensjaar).

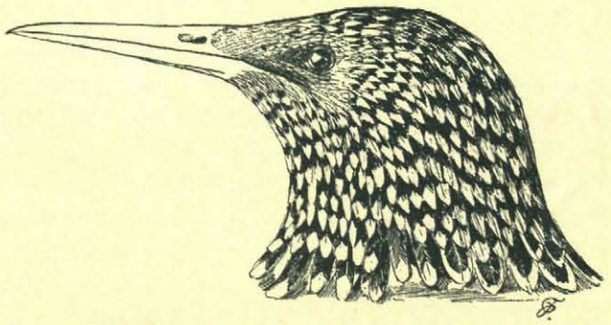
De Levende Natuur 7 (8):153-157 (1902)

naar de uitverkoren nestplaats: in negen van de tien gevallen een dak of een hollen boom. Man en vrouw werken even hard aan het nest en ook de taak van het broeden wordt eerlijk gedeeld. Het vrouwtje is van het mannetje niet moeilijk te onderscheiden, doordat haar veeren nog altijd witte en lichtbruine punten en randjes vertoonen. De man is geheel in 't zwart, maar een zwart, waarin alle kleuren van den regenboog glinsteren; als hij in de zon zit te zingen, te klapwieken en de veeren van borst en buik op en neer gaan door de inspanning en de grimassen, dan lijkt het, of er een stroom van veelkleurige kristallen om hem heen vloeit: al de kleuren van gloeiend en gepolijst staal.

De eieren zijn mooi glad en zeegroen. Dikwijls heb ik ze in mijn tuin op den grond gevonden, want het overkomt de spreeuwen nog al eens een enkele maal, dat zij niet bijtijds het nest kunnen bereiken, om het ei te leggen. Ik herinner mij nog wel dat ik op één nacht, terwijl ik in mijn tuin wandelde, vijf keer achtereen op spreeuweneieren trapte. Maar ik had dan ook een zeer talrijke kolonie daar boven op dat schuurdak.

Wanneer de menschen prijs stellen op schoon regenwater, dan kunnen onmogelijk spreeuwennesten op het dak geduld worden en dan moet een mannetje komen, om ze uit te halen. Zoo heb ik wel gezien, dat iemand meer dan driehonderd spreeuweneieren op één dak verzamelde, een heele pyramide van zee-groene en licht-pruisisch-blauwe eieren. Die werden gekookt en opgegeten. Het mooiste is, dat die spreeuwen nog tot tweemaal toe hun nesten op datzelfde dak gingen bouwen. Dit lijkt nu wel wat erg (in strijd met de wet is het niet), maar niemand behoeft toch vuile boel op zijn dak te dulden en regenwater is een heel bruikbare zaak, zoolang het niet verontreinigd wordt.

Erger nog is het, wanneer de spreeuwen gaan wonen in de oude linden van straten en grachten. Daar bevinden ze zich niet „aan, op of in huizen of afgesloten erven"; ze zijn onder bescherming der wet en niemand mag ze verstoren. Nu de spreeuwen zich zoo ontzettend vermenigvuldigen, worden ze in sommige steden en dorpen tot een

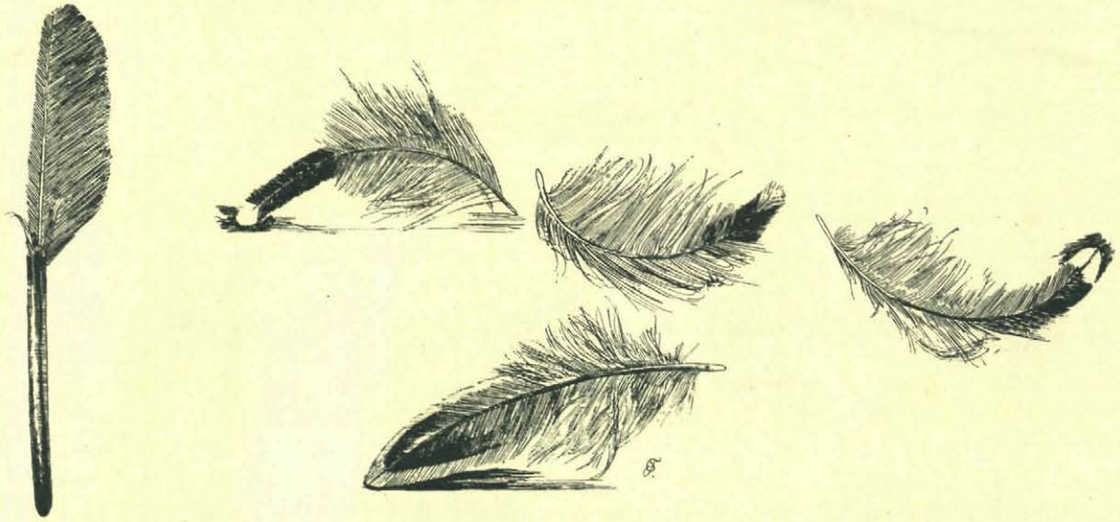

Kop van oude spreeuw, kort na den rui.

ware last, doordat ze door hun uitwerpselen sommige straten geheel onbegaanbaar maken. Nog dit jaar hoorde ik een burgemeester daarover steen en been klagen en als iemand tot wetsovertreder kon worden door hetgeen hij wenscht, dan had deze bewaker der wet heel wat op zijn kerfstok gekregen.

Het is te wenschen, dat een nieuwe vogelwet in deze gevallen voorziet, en dat wij ons voor onze gevleugelde vrienden kunnen behoeden, als ze het ons al te lastig maken.

Het beste is natuurlijk, langs drukke wegen geen gelegenheid tot nestelen te laten bestaan, de daken netjes dicht te houden, de boomen goed te verzorgen, zoodat ze geen holten krijgen en vooral te zorgen voor andere nestgelegenheden. In dit opzicht is de spreeuw een zeer gewillig sujet, want van oudsher is hij altijd onder de eersten geweest, die gebruik maakten van een omgekeerden bloempot,

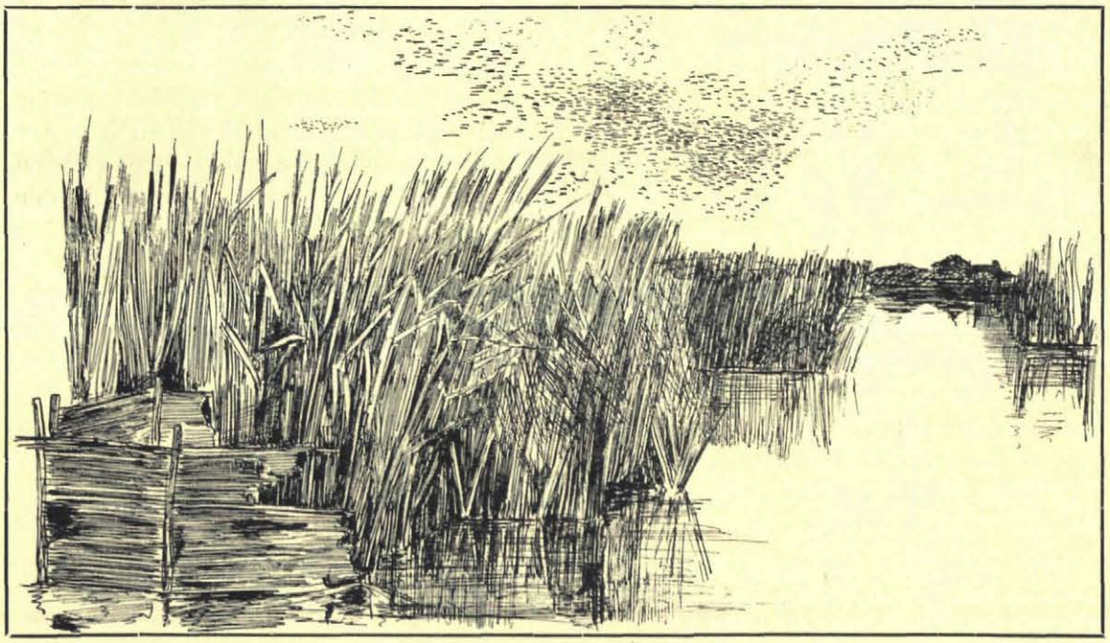
Spreeuwenveertjes.
Links: een nog niet uitgegroeide slagpen. Rechts boven: dekveertjes van hals en nek. Onder: dekveertje van de buik.

De Levende Natuur 7 (8):153-157 (1902)

een spreeuwenhuisje of de nu zoo in zwang zijnde nestklossen. Heusch, als wij ons een weinig erop toeleggen, zal het niet lastig vallen een modus vivendi met die vroolijke vogels te treffen.

In de rijksbebosschingen beijvert men zich, om vogels te lokken, ook al zijn de boompjes nog geen meter hoog. Aan lange staken worden van afstand tot afstand nestklossen opgehangen. En 't is heerlijk om te zien, met hoeveel ijver de spreeuwen meteen van de aangeboden gelegenheid gebruik maken.

Een jonge spreeuw is een effen bruingrijs beest met een ietwat lichteren borst en buik en bijna witte keel. Hij is minder vroolijk dan zijn ouders en lang zoo dartel niet als jonge winterkoninkjes of roodstaardjes. Als onverzadelijke veelvraten volgen zij overal hunne moeder, die den heelen dag niet anders

De Spreeuwenwolk.

te doen heeft dan ze toe te stoppen. Een dood enkele maal hebben zij genoeg en dan zitten ze met half toegeknepen oogen, ineengezakt op een hek of een ijzerdraad. Kom je wat dichtbij, dan zegt de minst vadsige „spreu" en dan vliegen ze tamelijk onhandig een meter of vijftig verder. Ze hebben zeer weemoedige naar omlaag gerichte mondhoeken met een geel randje er omheen en houden meestal het hoofd achterover.

Langzamerhand worden ze levendiger, ze beginnen voor zichzelf uit te zien, zoeken omgang met huns gelijken en komen 's nachts niet meer thuis. Dan ontstaan die merkwaardige spreeuwen-gezelschappen, die in de zomermaanden ieders aandacht trekken.

Overdag zwerven ze rond op 't land, maar tegen den avond komen van alle kanten troepen aanzetten, die zich in de lucht tot grootere benden vereenigen. Het zijn niet alleen jonge spreeuwen, ge ziet er menig zwartgerokte vrijgezel onder en langen tijd heeft men gemeend, dat die het waren, welke de troep zoo prachtig leeren exerceeren. Wat er van waar is, laat ik voorloopig in het midden; een feit is het, dat de bewegingen van zoo'n spreeuwenbende bewonderenswaardig zijn om hun vlugheid, regelmaat en gelijktijdigheid.

Het doel van de tocht is een boomgroep, een graanveld of een rietmoeras. Het Naardermeer is beroemd om zijn spreeuwenwolken, maar er zijn nog genoeg andere plaatsen in ons land te noemen, waar zij zich vertoonen. Een kleine zwerm van een duizend of twee hield verblijf in den tuin van ons hotel op Texel. Avond aan avond heb ik me met die dieren geamuseerd. Zoowat een uur voor zonsondergang kwamen ze neerstrijken in de kastanjeboomen en dan begon het lieve leven. Een gepraat en gewauwel en gefluit zonder eind, jong en oud door elkander. Het leek wel, of zij elkander de gebeurtenissen van den dag zaten te verhalen en dat in een taal, die hoofdzakelijk uit nabootsingsgeluiden bestond. Daar waren er, die konden blaten als een schaap of keffen als een hond. Het meest hadden ze op vogels gelet, herhaalde malen hoorde ik gewagen van de kieviet, de sterntjes, de wulpen. Vooral de laatste werd allervermakelijkst geparodieerd. Ook de rietwouw kwam op de proppen maar daar werd de heele bende „naar" van en verschrikt vlogen alle tegelijk op, maakten een zwenking om den ouden toren heen en stuurden recht op de duinen aan, om eenige oogenblikken later met groot gedruisch weer in hun rustboomen neer te ploffen. Dat duurde zoo voort, tot ze tegen donker indommelden, maar den heelen nacht hoorde je ze toch nog droomen en af en toe drukte maken.

Het was niet geraden, onder de boomen te gaan, vooral op het oogenblik, wanneer ze opvlogen. Ook lag er de grond vol veertjes, want tegen Augustus trekt de jonge spreeuw zijn kinderveeren uit.

Mijn vrienden, die klagen, dat er in de groote

De Levende Natuur 7 (8):153-157 (1902)

vacantie zoo weinig vogelleven is waar te nemen, moeten dan maar eens op de jonge spreeuwen letten. Het is allerinteressantst, dien rui na te gaan. Het eenkleurige dofgrijze dier raakt eerst zijn kleine veertjes aan hals en nek kwijt en krijgt daarvoor in ruil een halskraag van veertjes, die onderaan nog dofgrijs donzig zijn maar wier smalle uiteinden — en die komen alleen te zien — prachtig metaalgroen zijn, bij zwart af, met een verblindend witten punt. Nn komen de veeren van de buik aan de beurt, die worden vervangen door breede veertjes, zwart en metaalblauw met een kaneelkleurigen rand. Zoo worden ook de dekveeren van den rug en de vleugels, terwijl de slag- en stuurpennen zwartachtig bruin worden, ook met een kaneelkleurig randje.

Dan is de kop nog in 't kinderkleed en zoo zien de meeste jonge spreeuwen er in 't begin van September uit: een romp bont en schitterend van allerlei kleuren en een kop vaalgrijs met witten keel. Doch hier en daar vertoont zich ook daarin weer een schitterveertje en eer October in 't land is, heeft het jonge dier zijn prachtkleed aan. Ook de ouden zijn klaar en ik kan u verzekeren, dat het dan de moeite waard is, ze door een goeden kijker oplettend te bezien.

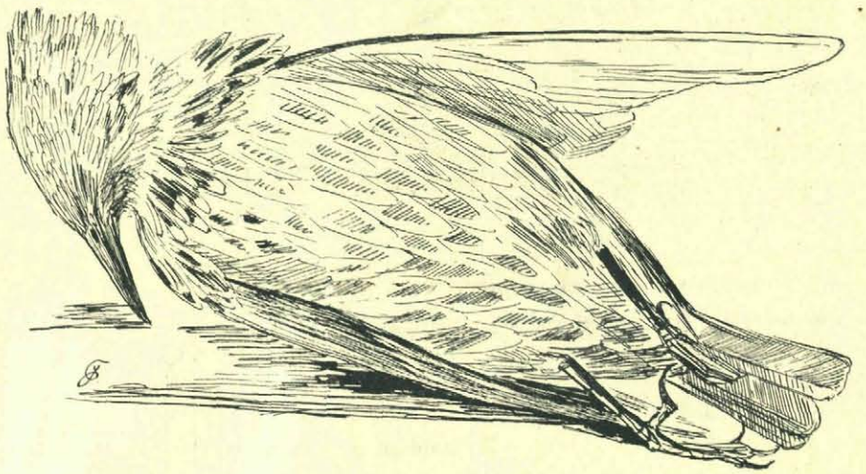
't Is of de schelmen weten, dat dit mooie pak meteen hun bruiloftskleed moet zijn, want ze worden net zoo blijde gestemd als in Maart en uit alle weilanden hoort ge den bekenden fluittoon verrijzen. Maar aan de vreugd komt gauw een eind: het winterwerk dringt, de zwakken wijken naar 't zuiden, de sterken vechten moedig voort en alleen bij vriezend weer komen ze bij u aankloppen om ondersteuning.

Het mooie pakje heeft geducht te lijden en als de hazelaar begint te bloeien, zijn de sneeuwitte tippen en de kaneelkleurige randjes bemorst en verrafeld en verfomfaaid. Er is geen middel, om aan een nieuw pak te komen, want een voorjaarsrui houden de spreeuwen er niet op na.

Toch verschijnen ze in de eerste lentedagen in een onberispelijk deftig gewaad, zonder eenig smetje, als het ware gloednieuw. Kent ge het geheim van de arme drommels? De rafels zijn afgeknipt, ziedaar alles. Van alle vederbaardjes vallen de uiterste topjes af, meteen verdwijnt dan bij de mannetjes al het wit en het kaneelbruin en wat er overblijft is het mooie glimmende lentekleed, dat voor het grootste deel bestaat uit merkwaardig smalle veertjes.

Ik heb gepoogd, u het een en ander mede te deelen omtrent het uiterlijk van dezen gewonen vogel, in de hoop, dat ge eens op hem wilt gaan letten. Het is een dier, dat met de menschen heeft leeren leven en er zich wel bij bevindt, want het aantal spreeuwen vermeerdert buitengewoon en hun broedgebied breidt zich voortdurend uit. Zeer merkwaardig is het, dat deze vogel, die het zoo wonderwel met de menschen vinden kan, tal van eigenschappen bezit, die merkwaardig op de onze gelijken, zoodat we ze durven betitelen met: snoepzucht, diefachtigheid, slordigheid, spotlust, babbelzucht, ongemotiveerde angst; een lijstje, dat er niet bemoedigend uitziet, maar dat we kunnen besluiten met een enkele deugd, die meer waard is dan schatten: een onverstoorbaar goed humeur en een onbedaarlijke vroolijkheid.

JAC. P THIJSSE.

Panlijster.

HET VINGERHOEDSKRUID.

Van deze vrij algemeen bekende plant bloeien er thans vele in de parken van de bloemenstad. Ook waren er een 300-tal in den Hout aangeplant, om zoodoende de flora te vermeerderen, maar ik geloof, dat geen enkele bloemstengel het tot volledige ontwikkeling heeft gebracht; vóór het zoover was, waren ze reeds in knop afgeplukt, uitgegraven en in den zakdoek meegevoerd.